

PISIDIA APOLLONIASI'NDAN VIA SEBASTE'YE AİT YENİ BİR MİL TAŞI

A NEW MILESTONE FROM PISIDIAN APOLLONIA RELATING TO VIA SEBASTE

Asuman COŞKUN ABUAGLA*

Anahtar Kelimeler: Via Sebaste, Apollonia, Yol Onarım Faaliyetleri, Septimius Severus, Parth Savaşları, Elagabalus, Mil Taşı

Keywords: Via Sebaste, Apollonia, Road Repair Activities, Septimius Severus, Parthian Battles, Elagabalus, Milestone

ÖZET

Makalede Kuzey Pisidya bölgesindeki Apollonia antik kentinin yakınlarında bulunan yeni bir mil taşı tanıtılmaktadır. Bu mil taşından Via Sebaste'nin kuzey bölümünün İmparator Elagabalus Dönemi'nde onarıldığı anlaşılmaktadır. Via Sebaste üzerinde 198 yılında da geniş kapsamlı yenileme faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. Aynı güzergâhın yaklaşık yirmi yıl aralıkla tekrar onarılması, bu yolun söz konusu zaman diliminde yoğun bir biçimde kullanıldığını, yolun yirmi yıl gibi kısa bir sürede bozulması da bu yol hattının yoğun bir trafiğe maruz kaldığını kanıtlamaktadır. Bu yoğun trafik, Septimius Severus ve oğlu Caracalla'nın düzenlediği Parth Seferleri ile ilişkili olmalıdır. Başka belgeler yardımıyla Parth Seferleri sırasında ordu birimlerinin Küçük Asya'da çeşitli güzergâhlar kullandıkları ve bu güzergâhlar arasında Via Sebaste'nin de bulunduğu anlaşılmaktadır.

ABSTRACT

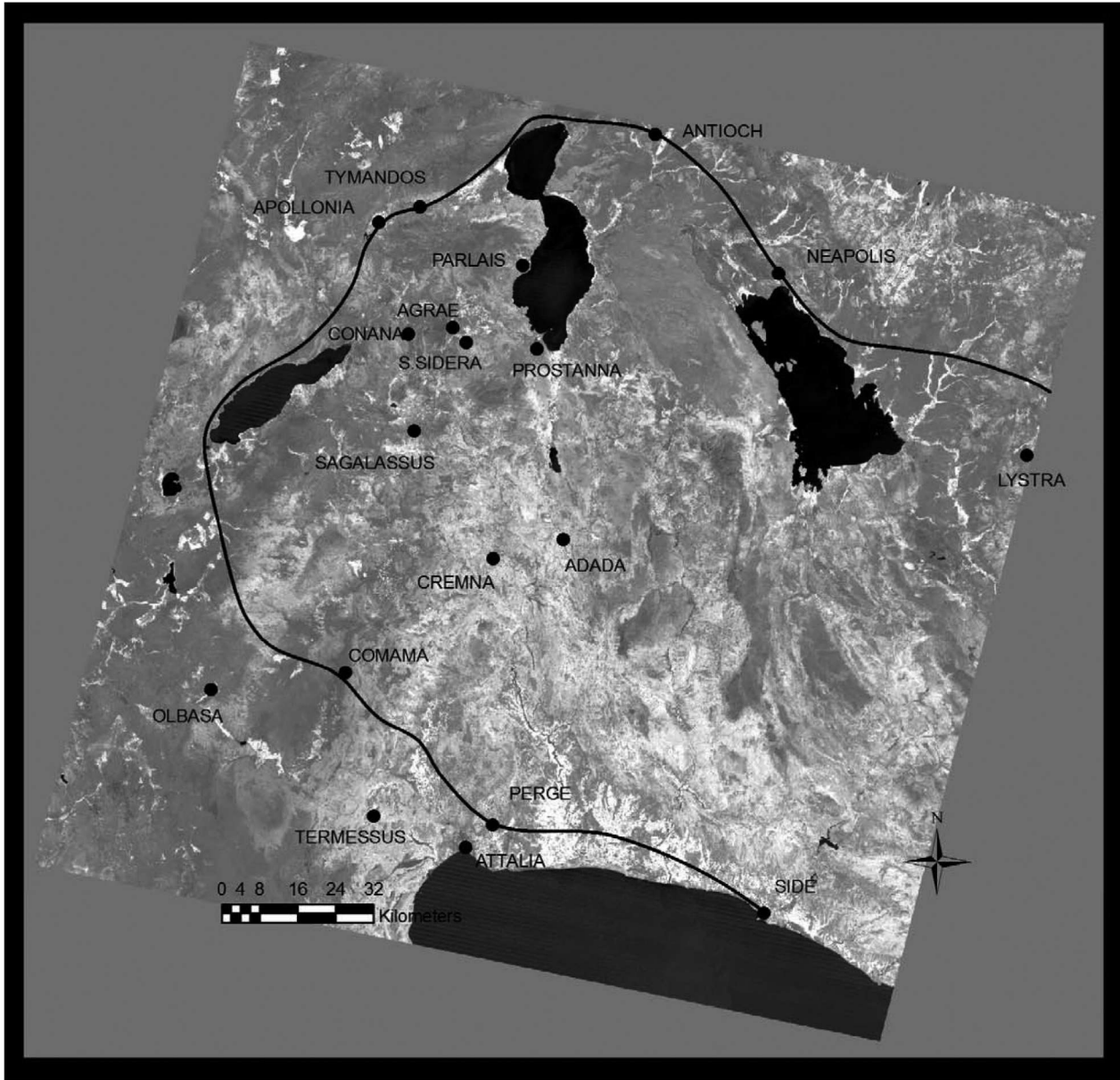
In this article a new milestone found near the ancient city of Apollonia in the region of northern Pisidia is introduced. With the help of this new milestone it is understood that the northern part of Via Sebaste had been repaired during the period of Emperor Elagabalus. New construction of roads in Via Sebaste had been extensively made in AD 198. It is showed that the same route, having been repaired at intervals of about twenty years, had been used continuously and that the same route, having been damaged in twenty years, had been subjected to lasting traffic related to the Parthian expeditions organized by Septimius Severus and his son Caracalla. It is understood with the help of other documents that during the Parthian expeditions military units had used various routes in Asia Minor, one of which was Via Sebaste.

* Dr. Asuman COŞKUN ABUAGLA. Bilkent Üniversitesi, İnsanî Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Latin Dili Anabilim Dalı. 06800 ANKARA. E-posta: asumanc@bilkent.edu.tr

PISIDIA APOLLONIASI'NDAN VIA SEBASTE'YE AİT YENİ BİR MİL TAŞI

Ele geçen mil taşları ve arazide tespit edilen bazı yol kalıntıları sayesinde Via Sebaste'nin izlediği güzergâh ana hatları ile bilinmektedir⁷, ancak Via Sebaste'nin Askania (Burdur) Gölü'nün batısından mı yoksa doğusundan mı geçtiğine ilişkin tartışma konusu olan soruya henüz kesin bir yanıt verilememiştir. Yolun, gölün batısından geçmiş olduğuna ilişkin görüşler ortaya konulmuş olsa da Friedrich Hild'in ana güzergâhın doğudan, yolu denetlemek için kurulmuş Praetoria (Burdur) adında askerî bir üs üzerinden geçmiş olduğuna dair önerileri daha mantıklı görünmektedir⁸. Burdur Gölü'nün batısından Via Sebaste'ye paralel olarak geçen yol ise buradaki Lysinia ve

Baris gibi yerleşimleri ana güzergâha bağlamak için inşa edilmiş bir yan yol olarak düşünülmelidir. Bu yan yol, güneyde Tymbrinassos, kuzeyde ise Keçiborlu yakınlarında Via Sebaste'ye bağlanmaktadır. Via Sebaste'nin Kuzey Pisidia'yı kapsayan güzergâhı bellidir: Yol, Keçiborlu'yu geçtikten sonra Özbahçe ve İleydağı üzerinden Pupa Boğazı'nı aşarak Apollonia Kenti'nin yer aldığı Uluborlu Ovası'na ulaşmakta, buradan da Hippophoras (Pupa) Çayı'na paralel olarak Yassıören, Büyükkabaca ve Gençali üzerinden doğuya uzanmaktadır. Sonraki aşamada yol, Hoyran Gölü'nün kuzey kıyısından Kumdanlı üzerinden Antiokheia'ya ulaşmaktadır⁹.

Res. 2: Genel Görünüm: Pisidia ve Via Sebaste (A. De Giorgi, Isparta Arkeolojik Surveyi¹⁰ (IAS) Arşivi) / *General View: Pisidia and Via Sebaste.*

⁷ Hild 2008: 62-70; Belke/Mersich 1990: 152-154; Hellenkemper/Hild 2004: 276-277.

⁸ Hild 2008: 64-66, kşl. Hellenkemper/Hild 2004: 263.

⁹ Kşl. Belke/Mersich 1990: 153.

¹⁰ 2008 yılında T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi'nin desteğiyle başlatılan ve Doç. Dr. Bilge Hümmüzlü Kortholt'un başkanlığında Isparta Arkeolojik Surveyi (IAS) adıyla Isparta ve çevresinde yürütülen yüzey araştırması, 2013 yılından itibaren TÜBİTAK no 111K376 proje numarasıyla sürdürülmektedir.

Aşağıda tanıtılan yeni mil taşı, Via Sebaste'nin ilk evresine ait değildir. Bu mil taşı İmparator Elagabalus Dönemi'nde dikilmiştir, üzerinde yer alan yazıt da Via Sebaste'nin bu dönemde onarıldığına dair bilgi vermektedir. Latince yazıtın bazı harfleri Yunanca işlenmiştir (Örneğin: Satır 1: Δ (Delta); satır 2: ◊ (Köşeli O)). Bu durum taşı ustasının yerli birisi olduğu ve Latince bilmediği izlenimini vermektedir. Dokuz satırdan oluşan yazıtın bütün harfleri oldukça net bir şekilde okunmasına rağmen, özellikle dördüncü satırda meydana gelen aşınma ve kazınma, bu satırın okunmasını güçleştirmektedir.

Ölçüler: Yükseklik: 1.14 m; çap: 0.38 m; harf yüksekliği: 0.024-0.060 m.; satır arası yüksekliği: 0.015-0.050 m.

	Imp(erator) Caes(ar), Divi Septimi
2	Severi nepos, Divi M(arci) Aureli Antonini
4	[M]ağni Pii f(ilius), M(arcus) Aūr(elius) Antoninus Pius Felix
6	Aug(ustus), pontifex ma- x(imus), trib(unicia) pot(estate), cons(ul),
8	p(ater) p(atriciae), procons(ul), restituit m(ilia) III

Γ

«Tanrısal Septimius Severus'un torunu, Tanrısal Marcus Aurelius Antoninus Magnus Pius'un oğlu İmparator Caesar Marcus Aurelius Antoninus Pius Felix Augustus, baş rahip, tribunus'luk yetkisine sahip, consul, vatanın babası, proconsul, (yolu) yeniledi. 3 mil».

Diğer mil taşlarında olduğu gibi Elagabalus'un burada da kendisini Caracalla'nın oğlu ve Septimius Severus'un torunu olarak tanıttığı görülmektedir. Yol onarım faaliyetlerini denetleyen Galatia Eyaleti'nin yöneticisinin adı yazıtta geçmemekte, bu durum mil taşına MS 218-222 yılları arasında kesin bir tarih verilmesini güçleştirmektedir. Bununla birlikte yazıtın verdiği bilgiden yola çıkarak taşın Apollonia Kenti'nin 3 mil uzağında dikilmiş olduğu söylenebilir. Sekizinci satırda yer alan restituit fiilinden Via Sebaste'nin Apollonia yakınlarından geçen kısmının Elagabalus Dönemi'nde tekrar elden geçirildiği anlaşılmaktadır.

Via Sebaste'nin Kuzey Pisidia'da yer alan kesiminde aynı tarihlerde onarım faaliyetleri yürütüldüğünü başka bir mil taşı kanıtlamaktadır. Apollonia-Antiokeia güzergâhı üzerinde dikilmiş olan bu mil taşı, David French tarafından 1974 yılında Hoyran Gölü'nün kuzeybatısında Gençali Köyü'nün yakınlarında kopyalanmıştır¹¹. Oldukça biçimsiz harflerle kaleme alınmış bu mil taşı, yukarıda tanıttığımız Apollonia mil taşı ile tıpa tıpa aynı bilgileri içermektedir, ancak bu mil taşında mesafe verilmemiştir. Bu yazıtta da imparator adının nominativus halinde verilmiş olması, onarım faaliyetinin imparator adına gerçekleştirilmiş olduğunu göstermektedir. Yol onarım faaliyeti diğer yazıtlarda olduğu gibi restituit fiiliyle ifade edilmiştir.

Caracalla'nın ölümünden ve Macrinus isyanının bastırılmasından sonra, 16 Mayıs 218 yılında Roma tahtını ele geçiren Elagabalus¹², dört yıl süren kısa hükümdarlığı sırasında yolların bakımına ve onarımına büyük önem vermiştir. Galatia üzerinden Kilikia Kapılarına uzanan, Parth Savaşları'nda ordu tarafından kullanılan ve Hacı Yolu olarak bilinen ana güzergâh, Elagabalus Dönemi'nde Galatia valisi tarafından onarılmıştır. Bu onarım faaliyetleri Ankara civarında bulunmuş üç mil taşı üzerinde belirtilmiştir¹³. Bu mil taşlarından birinin üzerinde (no 117I), yol yapım çalışmasının MS 218 yılında Galatia Eyaleti'ne legatus Augusti propraetor olarak atanmış L. Egnatius Victor Lollianus tarafından imparator adına yaptırıldığı açıkça belirtilmiştir. Diğer bir mil taşı, doğuya Tavium yönüne doğru uzanan yol yapım çalışması hakkında bilgi vermektedir¹⁴. Ağşaklı/Konya güzergâhı

¹¹ French 2012: No 90H (Gençali 8): Imp C divi Şepti[mii] Sev[e]ri nepos divi M Aūr[eli] m[agn]i (?) Antonini f[i]l[i]i [Marcus Aurelius Ant[oni]n[us] pius felax Aūr pontif[ic]e[m] x maximus trib[unus] pot[est]at[is] p[ro]co[n]sul[is] restituit.

¹² Herrmann 1990.

¹³ French 2012: No 117H (Ankara 8): B·F·| Imp·Caes·divi| Severi [[nepos]] divi Antonini·| [[filius]] M·Aur·| [[Antoninus]] pius fel· Aug· tri pote[st]at[is] cos·procos| p·p· restituit| m p| [-]|.

French 2012: No 117I (Ankara 9): B·F·| [Imp] Caes divi Antonin[i]l[i]i [fili]o divi Severi nepot[i]l[i]i [M]Aureli] Antonino pio fel[ic]i [Aug] trib potest[is] cos[ul] [pr]oc[on]sul[is] p[ro] domino [in]dulgentissimo dica[tu]ssima numini eius| [met]ropolis

Ancyranorum| [per] L Egnatium Victorem | (v) Lollianum·leg eius| pr| m p| III|. Buna rağmen French her iki mil taşının da kesin olarak Hacı Yolu'na atfedilemeyeceğini dile getirmiştir.

French 2012: No 119B (Ankara, Ahlatlıbel 2): (vac) B (vac) F | Imp'Caes M'Aur | Sever[o] Magn[us] f[i]l[i]i | pio (leaf) felici Aug (leaf) | trib' potes[is] cos[ul] | procos p p | [----].

¹⁴ French 2012: No 52B (Yazır 2 [caput viae: Tavium]): Imp Caesar | [Divi] Severi nepo[st] Divi Antonini | filius M Aur[eli]us Antoninus Pius | Felix Aug trib | potest[is] cos[ul] p[ro]cos pp restituit| [v]ia[s] MP. ; Imp Caes di[vi] Severi nepo[st] divi Antonini | filius MAur Antoninus pius fel Aug trib | potest[is] cos[ul] p[ro]cos p p res[er]v[er]at[ur] (vac) | ια'.

üzerinde bulunmuş olan bir başka mil taşı¹⁵, buradaki yol onarım çalışmasının yine Galatia Eyaleti'nin legatus'u L. Egnatius Victor Lollianus tarafından imparator adına yaptırılmış olduğunu kanıtlamaktadır.

Via Sebaste'nin Apollonia-Antiokeia hattında eşzamanlı dikilmiş ve onarım bilgisi içeren iki mil taşının bulunması, Elagabalus Dönemi'nde bu güzergâhta geniş kapsamlı onarım faaliyetlerinin gerçekleştirilmiş olduğuna işaret etmektedir. Aynı güzergâh üzerinde bulunan diğer dönemlere ait mil taşları incelendiğinde, Via Sebaste'nin Kuzey Pisidia'dan geçen bölümünün Septimius Severus Dönemi'nde de onarıldığını ortaya çıkarmaktadır. Septimius Severus Dönemi'nde Via Sebaste üzerine dikilmiş olan mil taşlarının ikisi Keçiborlu yakınlarında, biri Apollonia'nın 4 mil batısında, diğer ikisi ise aynı kentin 28 mil doğusunda Gençali yakınlarında ele geçirilmiştir¹⁶. Bu güzergâhta yol onarım çalışmalarının yapıldığını kanıtlayan bu beş mil taşı, II. Parth Seferleri'nin gerçekleştirildiği 198 yılında dikilmiştir.

Büyük ölçüde üst tabakası taştan yapıldığı için uzun ömürlü olması beklenen Via Sebaste yolunun Kuzey Pisidia'da yer alan bölümünün, hem Septimius Severus hem de Elagabalus Dönemleri'nde onarılmış olması oldukça dikkat çekicidir. Aynı güzergâhın yaklaşık yirmi yıl aralıkla tekrar onarılması, bu yolun söz konusu zaman diliminde yoğun bir biçimde kullanıldığını, yolun yirmi yıl gibi kısa bir sürede bozulması da bu yol hattının yoğun bir trafiğe maruz kaldığını kanıtlamaktadır. Bu yoğun trafik, Septimius Severus ve oğlu Caracalla'nın düzenlediği Parth Seferleri ile ilişkili olmalıdır¹⁷. O yıllarda bu güzergâh Parth cephesine giden ve oradan geri dönen ordu birlikleri tarafından da yoğun bir şekilde kullanılmış olmalıdır. Bu düşüncemizi destekleyen başka mil taşları da bulunmaktadır. Burada özellikle Çapalı mil taşına değinmek gerekir. Söz konusu mil taşı Apameia-Apollonia güzergâhı üzerinde bulunmuştur. Önemli bir kavşak görevi gören Apameia'dan gelen bu yol, Galatia ile Asia Eyaletleri arasında bir karakol olarak kurulan Aulotrene (Eldere) üzerinden, mil taşının bulunduğu Çapalı Köyü'ne ilerlemektedir ve buradan Apollonia'nın yaklaşık 8 km batısında, İleydağı Köyü yakınlarında Via Sebaste'ye bağlanmaktadır¹⁸. Çapalı mil taşının sunduğu bilgilere göre 198 yılında Apameia'dan Via Sebaste'ye

bağlanan yolda da onarım çalışmaları gerçekleştirilmiştir¹⁹. Bu yol yapım faaliyetleri de Apollonia civarında bulunan diğer mil taşlarında anılan Galatia valisi Sextus Sotidius Strabo Libuscidianus tarafından denetlenmiştir.

Çapalı ve Via Sebaste üzerinde bulunan ve yolların onarıldığına ilişkin bilgi veren mil taşları dikkate alındığında şu sonuca ulaşılmaktadır: Severuslar Dönemi'nde gerçekleşen Parth Seferleri'nde ordu birimleri Apameia üzerinden Apollonia'ya ulaşmışlar ve buradan da doğuya Parth cephesine ilerlemişlerdir. Bu yoğun trafiğe bağlı olarak söz konusu güzergâh kısa bir sürede yıpranmış ve bir nesil geçmeden tekrar onarım geçirmiştir. Parth Seferleri sırasında ordu birimlerinin Küçük Asya'da tek bir ana hat kullandıkları görüşü doğru değildir²⁰. Ordunun büyük bir kısmı Bithynia'dan, Galatia üzerinden Kilikya Kapıları'na uzanan Hacı Yolu üzerinden sevk edilmiştir, ancak bu ana hattın dışında Menderes Ovası'ndan, Lydia ve Phrygia'dan geçen başka güzergâhlar da kullanılmıştır. Lydia ve Phrygia Bölgeleri'nden ele geçen rica ve şikâyet içerikli bazı yazıtlar bu durumu kanıtlar niteliktedir. 181 ile 249 yılları arasında kaleme alınmış olan bu yazıtlarda köy sakinlerinin, bölgelerinden geçen ordu mensupları tarafından zarara uğratıldığı dile getirilmektedir. Bazı askerler, kendi güzergâhlarından ayrılarak köylere baskınlar düzenlemiş, yöre halkından haraç toplayarak onların mallarına el koymuşlardır²¹. Kuzey Lykia'nın Choma Kenti'nde kısa bir süre önce bulunan ve 198 yılına ait bir imparator mektubu, Parth Savaşları sırasında ordu birimleri tarafından başka bir güzergâhın da kullanıldığını kanıtlamaktadır. Lykia Birliği'ne yazdığı bu mektupta Septimius Severus sefer sırasında kentlere zarar veren Romalı askerlerin yerel mahkemeler tarafından yargılanmasına izin vermektedir²².

¹⁵ French 2012: No 83 (Ağşaklı): Imperator C[ae]sar MAureliu[s] | [[Antoninus]] | [p]ius | [f]elix Augustus | [i]nvincus divi Seve[er]i nepos divi Ant[on]i[ni] filius rest[itu]t[us] per L. Egnatium Lollianum legatum eius/pr[et]or/pr[ae]sidem p[ro]vinc[iae] Gal[ati]e (vac) t[er]tia (vac).

¹⁶ French 2014: No 12 (8 mil; mesafe muhtemelen Baris Kenti'nden verilmiştir) ve no 13; French 2012: No 86 (4 mil); 90B1 (28 mil) ve 90F1 (28 mil).

¹⁷ Kettenhofen 1982.

¹⁸ Christol/Drew-Bear 1987: 9 (Harita).

¹⁹ French 2012: No 16A1. Apameia-Apollonia güzergâhı üzerinde bulunan bu mil taşı üzerinde yer alan mesafe (8 mil) Apollonia'dan verilmiş olmalıdır.

²⁰ Kşl. Mitchell 1993: 124-136; Herz 2015: 467, Septimius Severus'un Parth Seferleri sırasında ordunun bir kısmının Küçük Asya'nın güney sahilinden deniz yolu aracılığıyla Kilikya'ya ulaştırılmış olabileceğini önermektedir.

²¹ Bu belgeler Hauken tarafından tümüyle incelenmiştir, bkz. Hauken 1998; ayrıca bkz. Akdoğu Arca 2015: 60-62; 69-71; Ilcks 2012.

²² Bu önemli belge Gary Reger ve Jacques Morin tarafından "A Letter of Septimius Severus to the Lykian Koinon on the Misbehavior of Soldiers" başlığı altında yayıma hazırlanmaktadır.

KAYNAKÇA

ADAK, M/WILSON, M. 2012.

“Das Vespasiansmonument von Döşeme und die Gründung der Doppelprovinz Lycia et Pamphylia”. *Gephyra* 9: 1-40.

AKDOĞU ARCA, E.N. 2015.

“Iulius Iulianus Phrygia-Caria Eyaletinin İlk Valisi miydi?”, *Vir doctus Anatalicus. Studies in Memory of Sencer Şahin (Philia Supplements 1)* (Eds. B. Takmer/E. N. Akdoğu Arca/N. Gökalp Özdil). İstanbul: 60-73.

KETTENHOFEN, E. 1982.

Die römisch-persischen Kriege des 3. Jahrhunderts. n. Chr. nach der Inschrift Sähpuhrs I. an der Ka'be-ye Zartost (SKZ). Wiesbaden (Beihefte zum Tübinger Atlas des Vorderen Orients (TAVO). Reihe B: Geisteswissenschaften, Nr. 55).

BELKE, K/MERSICH, N. 1990.

Tabula Imperii Byzantini 7. Phrygien und Pisidien. (Denkschriften ÖAW, phil.-hist. Kl. 211) Wien.

CHRISTOL, M/DREW-BEAR, T. 1987.

Un castellum romain près d'Apamée de Phrygie, (Denkschriften ÖAW, phil.-hist. Kl. 189), Wien.

FRENCH, D. 2012.

Roman Roads and Milestones of Asia Minor. Vol. 3 Milestones, Fasc. 3.2: Galatia. Ankara.

FRENCH, D. 2014.

Roman Roads and Milestones of Asia Minor. Vol. 3 Milestones, Fasc. 3.6: Lycia et Pamphylia. Ankara.

HAUKEN, T. 1998.

“Petition and Response. An Epigraphic Study of Petitions to Roman Emperors,” *Journal of Roman Studies* 91: 181-249.

HELLENKEMPER, H/HILD, F. 2004.

Tabula Imperii Byzantini 8: Lykien und Pamphylien. (Denkschriften ÖAW, phil.-hist. Kl. 320). Wien.

HERRMANN, P. 1990.

Hilferufe aus römischen Provinzen: ein Aspekt der Krise des römischen Reiches im 3. Jhdt. n. Chr. (Berichte aus den Sitzungen der Joachim Jungius-Gesellschaft der Wissenschaften e. V., Hamburg, 8. 4.) S. 66. Hamburg/Göttingen: Joachim Jungius-Gesellschaft der Wissenschaften/Vandenhoeck & Ruprecht.

HERZ, P. 2015.

“Zur Karriere des Lucius Septimius Flavianus Flavillianus aus Oinoanda,” *Vir doctus Anatalicus. Studies in Memory of Sencer Şahin (Philia Supplements 1)* (Ed. B. Takmer/E.N. Akdoğu Arca/N. Gökalp Özdil). İstanbul: 464-470.

HILD, F. 2008.

“Die Via Sebaste in Kleinasien,” *Hypermachos: Studien zur Byzantinistik, Armenologie und Geographik. Festschrift für Werner Seibt zum 65 (Ed. C. Staurakos). Geburtstag, Wiesbaden: 59-72.*

ILCKS, M. 2012.

The Crimes of Elagabalus. Cambridge.

LABARRE, G/ ÖZSAIT, M/ GÜCEREN, İ. 2012.

“La collection du Musée d'Uluborlu: nouvelles inscriptions d'Apollonia Mordiaon”, *Anatolia Antiqua* 20: 121-146.

LEVICK, B. 1967.

Roman Colonies in Southern Asia Minor. Oxford.

MITCHELL, St. 1993.

Anatolia. Land, Men, and Gods in Asia Minor, Volume I: The Celts in Anatolia and the Impact of Roman Rule. Oxford.

SYME, R. 1995.

Anatolica: Studies in Strabo. Oxford.

THONEMANN, P. 2013.

Monumenta Asiae Minoris Antiqua XI. Monuments from Phrygia and Lykaonia recorded by M.H. Ballance, W.M. Calder, A.S. Hall, and R.D. Barnett. (*Journal of Roman Studies Monographs*, no 12). London.